

У матеріалах групи авторів подаються характеристики, розкриваються особливості програмних систем Aleph, Liber, CDS/ISIS, аналізуються їх переваги та недоліки з погляду застосування в бібліотеках різного рівня і призначення.

Леонід Костенко

ПРОГРАМНІ СИСТЕМИ ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ БІБЛІОТЕК: ПРОБЛЕМА ВИБОРУ

Однією з основних проблем, які виникають у ході автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів, є вибір програмної платформи. Нижче розглядаються три програмні системи (Aleph, Liber, CDS/ISIS), розповсюджені в Україні дистрибуторськими центрами.

Найбільші функціональні можливості закладено в системі Aleph, що дають змогу, наприклад, створити на її основі електронну бібліотеку, в якій поряд зі вторинною зберігатиметься й первинна інформація (книги та журнали з наявними в них графічними зображеннями). Aleph (без будь-яких доробок функціонує в глобальних комп'ютерних мережах) орієнтовано не лише на комплексну автоматизацію окремо взятої бібліотеки, а й на побудову автоматизованих бібліотечних об'єднань. На базі цієї програмної платформи можна, зокрема, реалізувати український варіант OCLC (он-лайнного комп'ютерного бібліотечного центру, що інтегрує інформаційні ресурси 6700 книгозбірень США). Щорічно отримується нова версія системи, розроблювана з урахуванням пропозицій, висловлених на конференціях Міжнародного консорціуму користувачів Aleph. Восени 1996 р. очікується версія, що передбачає використання міжнародного комунікативного формату UNIMARC та національного стандарту США на формат бібліографічних записів USMARC як внутрісистемні формати Aleph.

Недоліки даної програмної системи (ПС) певною мірою впливають з її позитивних якостей. Aleph потребує потужної ЕОМ серверного класу з UNIX-подібною операційною системою і оперативною пам'яттю об'ємом не менше 32-64 Мбайт та дисковою - 2-3 Гбайти.

З огляду на наведені чинники, Aleph можна рекомендувати для книгозбірень, що є центрами їх мережі.

Другою з репрезентованих тут ПС є комерційна версія Liber (Франція), що з'явилася в 1988 р. і яка за п'ять років була інстальована в понад 500 бібліотеках Франції, Іспанії, Росії, Алжиру, Тунісу тощо. Такий успіх зумовлюється оптимальним співвідношенням між функціональними можливостями цієї системи та її вартістю. Liber забезпечує комплексну автоматизацію

основних технологічних процесів (комплектування, каталогізації, інформаційного обслуговування), однак, порівняно з Aleph, підтримує вузьке коло абеток (латиницю й кирилицю) і не має засобів для створення глобальних комп'ютерних бібліотечних мереж. Але й вартість Liber суттєво менша. Серед позитивних якостей системи слід відзначити можливість застосування дешевої технічної платформи (один комп'ютер типу IBM PC 486 з підключеними до нього відеотерміналами). Це забезпечується завдяки пост-реляційній системі керування базами даних Pick (компанія Pick System, США), під керуванням якої функціонує Liber. Однак застосування Pick спричинює певні незручності - користувач, крім Liber, має опанувати й цю систему.

Отже, Liber годиться для книгозбірень з обсягом фондів до 0,5-1 млн. од. зб. для побудови в них автоматизованих систем (АС) на кілька десятків робочих місць.

CDS/ISIS (ЮНЕСКО) порівняно з Aleph і Liber має істотні відмінності. Перша - некомерційні умови отримання базової та всіх наступних версій як основний принцип розповсюдження CDS/ISIS власником і генеральним постачальником системи - ЮНЕСКО. Саме завдяки цьому даний програмний пакет (ПП) став чи не найпоширенішим у світі - ним послуговуються в 70 країнах. Друга особливість - CDS/ISIS являє собою не програмну систему з первісно закладеними в ній модулями для автоматизації комплектування, каталогізації та інших технологічних процесів, а інструментарій для їх розробки. Як інструментарій даний ПП є відкритою системою, що забезпечує їй широке поле адаптування до особливостей конкретної бібліотеки. Кожний користувач має змогу, наприклад, написати потрібний йому програмний модуль на будь-якій мові програмування і за певними правилами включити його до складу системи (у CDS/ISIS своя мова програмування високого рівня - CDS/ISIS Pascal). Розробка таких модулів, що розширюють функціональні можливості системи, нині координується в рамках Міжнародної асоціації користувачів CDS/ISIS. Водночас інструментальний характер цього ПП є і його недоліком: функціональні модулі, закладені в Aleph та Liber первісно, в даній системі потрібно створювати.

Безперечно, що CDS/ISIS не є альтернативою Aleph

чи Libeg, він доповнює ці системи. На основних технологічних процесах доцільно застосовувати їх апробовані програмні модулі, а для реалізації специфічних функцій (існують у кожній вітчизняній бібліотеці) ефективним засобом є безкоштовний CDS/ISIS.

Такий шлях, приміром, обрали Російська державна бібліотека (Москва) і Російська національна бібліотека (Санкт-Петербург). Вони підтримуватимуть сіткові інформаційні технології і ресурси за допомогою потужної ПС VTLS (США), яку, в першому наближенні, можна вважати аналогом Alerh, а для реалізації локальних задач використовуватимуть CDS/ISIS.

До послуг бібліотек України - і потужні ПС, що забезпечують комплексну автоматизацію всіх процесів

бібліотечних технологій та входження книгозбірень у світовий інформаційний простір, і нескладні програмні засоби, орієнтовані на невеликі установи. Користувачі мають змогу обрати також системи, які можуть бути встановлені в бібліотеці в готовому для експлуатації стані, та некомерційні інструментальні засоби для розробки автоматизованих бібліотечних систем, оскільки не існує єдиної ПС, оптимальної і для книгозбірні національного статусу, і для масової бібліотеки.

Отже, вибір програмної платформи потребує системного аналізу конкретної книгозбірні як об'єкта автоматизації.

Михайло Любінін

ПРОГРАМНА СИСТЕМА ALEPH

Цю систему розроблено в Єврейському університеті (Ієрусалим) групою програмістів, аналітиків і бібліотекарів. Підтримку робіт зі створення нових, досконаліших її версій перебрала на себе фірма Alerh Yissum. Супроводження Alerh у користувачів здійснює фірма Ex Libris, представництво якої є, зокрема, і в Києві.

Нині до Alerh вдаються в національних бібліотеках Чехії, Словаччини, Туреччини; в парламентських книгозбірнях Ізраїлю, Польщі, Данії; науковій бібліотеці Центру ядерних досліджень CERN (Швейцарія) та Принстонському університеті (США); у мережі з понад ста університетських бібліотек Ізраїлю; в публічних бібліотеках Данії, Італії та інших державах.

В Україні ця ПС інстальована в НБУ ім. В.І.Вернадського, Центральній міській бібліотеці ім.Лесі Українки (Київ) і НТБ Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут». Мають намір придбати Alerh наукові бібліотеки Національного університету «Кієво-Могилянська академія» та Українського державного педагогічного університету ім.М.Драгоманова.

Alerh забезпечує комплексну автоматизацію всіх процесів бібліотечної технології, а також створення комп'ютерних бібліотечних мереж, що можуть функціонувати в глобальних інформаційних мережах.

Інструментальні засоби Alerh дають змогу підтримувати: п'ять абеток (латиницю, кирилицю, готику, арабіку, ідиш); графічні зображення і повні тексти документів; довільні й, зокрема, MARC-сумісні форма-

ти; ISO-стандарти; інформаційно-пошукові мови дескрипторного й класифікаційного типів з наявною в них системою посилань; авторитетні (нормативні) файли про заголовки бібліографічних записів (імена авторів, найменування колективів, уніфіковані назви класичних анонімних творів тощо); штрихові коди (бар-коди); протоколи передачі даних для роботи в локальних, корпоративних і глобальних мережах; World-Wide Web (WWW) сервер, який надає широкий спектр послуг з INTERNET і, зокрема, забезпечує інформаційний пошук у віддалених базах даних незалежно від використовуваної апаратної платформи.

Уявлення про функціональні можливості Alerh дає рисунок, на якому зображено вісім її основних функціональних модулів. Для бібліотечних фахівців їх найменування не потребують коментарів.

Alerh не має обмежень на кількість записів у базах даних, на кількість полів у записі про документ, на довжину полів, кількість повторень поля в межах запису й кількість шляхів доступу до запису

© Любінін Михайло Йосипович, Київ, 1996

Архітектура програмної системи Alerh